

Český rozhlas Vltava

Premiéra: středa 24. ledna 2018

20.00 – 22.00

Synagogy Čech, Moravy a Slezska – 12. pořad

**Večer ČRo Vltava ke Dni památky obětí šoa
a předcházení zločinů proti lidskosti**

Židovským památkám Pošumaví jsme se poprvé věnovali v roce 2015. S ředitelem Židovského muzea **Leo Pavlátem** jsme se tehdy vypravili do severozápadní části. Oblast Pošumaví je velmi rozsáhlá, a tak jsme tentokrát zamířili na jihovýchod – do Českého Krumlova, Bechyně, Vodňan, Milevska a Čkyně.

Do osmiboké věže vede žebříkové schodiště. Stoupáme po něm do nejvýše dostupného místa impozantní budovy v **Českém Krumlově**. V novodobé historii všech navštívených synagog se promítají dějiny naší republiky. Z českokrumlovské synagogy se postupně stala klubovna Hitlerjugend, modlitebna pro vojáky americké armády, modlitebna pro místní křesťany, skladiště (mimo jiné pro kulisy zámeckého divadla). Zdařilá současná rekonstrukce respektuje původní vzhled synagogy obklopené zahradou růží. Ve spodní části se dříve nacházel byt rabína, dnes je tu stylová kavárna s výstavou o historii židovského osídlení v kraji. Hlavní část expozice je umístěna v hlavní lodi synagogy. Provázela nás jí **Helena Plachtová**, iniciátorka a pořadatelka zdejších výstav, koncertů a festivalů komorní hudby. Významným podnikatelským rodem zdejšího kraje byli Spirové, jejich hrobka s malým schodištěm na židovském hřbitově je viditelná už z dálky. V někdejší obřadní síni jsou vypsána jména zavražděných českokrumlovských Židů, vrátili se pouze dva.

Synagoga v **Bechyni** sloužila bohoslužbě do okupace. Během války se proměnila ve skladiště obilí a umělých hnojiv, za komunismu v hasičské muzeum, od roku 2006 tu sídlí Muzeum turistiky. Historii místní židovské obce popisuje výstava na ženské galerii. Židovský hřbitov je ze všech stran sevřen původními městskými hradbami. V nejnižším místě parkánu jsme málem vstoupili na dvorek těsně přiléhajícího domu. Hebrejské nápisy na náhrobcích hovoří o „bohabojných a přímých, krácejících cestou spravedlivou, po níž vedli i své děti. Bůh dal, Bůh vzal, jméno Hospodinovo budiž pochváleno...“

Ve **Vodňanech** nás v bývalé synagoze očekávala ředitelka Muzea a galerie **Jitka Velková** s historikem **Josefem Nožičkou**, autorem výstavy *Vrátit obětem jejich tvář – zmizelý svět vodňanských Židů*. Podařilo se mu shromáždit unikátní dokumenty včetně otisků palců mladých lidí pro jejich první a zároveň poslední občanské průkazy. Těsně před transportem dostaly svůj první průkaz i dvě mladé dívky - velké tablo přes celou zeď s fotografiemi členů židovské obce zobrazuje i jejich dychtivé tváře. Dospělosti se nedočkaly. Výstava bez rozpaků zveřejňuje i jména kolaborantů, kteří své židovské sousedy udávali a psali na ně

hanopisy. Např. Jan Pakeš přímo zavinil smrt Richarda Blocha, jemuž se podařilo uprchnout z Varšavského ghetta a ukrýt ve Vodňanech. „Po prozrazení byl na něj uspořádán hon, jehož se Jan Pakeš aktivně zúčastnil. Richard Bloch byl pak na Pankráci gilotinován“, upřesňuje historik Josef Nožička. Některé z kolaborantů trest dostihl, v 50. letech však byli propuštěni... Židovský hřbitov za Vodňany v lese u obce Pražák je malebný, z obřadní síně však zůstalo zachováno jen obvodové zdivo. Jeden z náhrobků vypadá jako po ráně sochořem, zřejmě dílo vandalů. „Věčnost je zde tak trochu naruby“ podotýká ředitel Židovského muzea Leo Pavlát při pohledu na náhrobky s vytesanými jmény prarodičů, kteří pokojně zesnuli před válkou. Potomci nechali jejich jména napsat na náhrobky v očekávání, že zde sami také budou jednou pochováni. Nestalo se. Děti a vnuci žádný hrob nemají. Zahynuli za války, návaznost generací byla přervána.

Pohledná synagoga v **Milevsku** v cihlové a smetanové barvě připomíná malý antický chrám se čtyřmi sloupy a členitým schodištěm. Dnes slouží synagoga bohoslužbám Církve československé husitské. Na ženské galerii je k vidění starý sidur - modlitební knížka. Míra opotřebení naznačuje, že pamatuje dávný rozkvet milevské židovské obce. Náhrobky židovského hřbitova uprostřed lesa Bělohrad vyrůstají z jehličí a šišek, vítr je navál i do obřadní síně s vymlácenými okny. Co náhrobek, to příběh. Jména zavražděných rodinných příslušníků *in memoriam* vytesána těmi nemnohými, kteří se zachránili...

Stav zničené synagogy ve **Čkyni** popsal kdysi básník Pavel Nozar v básni začínající slovy „Dům už se propadá a okna slepě hledí do tmavé ulice...“ Díky **Společnosti pro obnovu synagogy ve Čkyni** se dům už nepropadá. Za neuvěřitelných peripetií se jej podařilo citlivě obnovit, jak o tom hovoří ředitelka Společnosti **Jindra Bromová** a spolu s ní **Josef Lávička** a **Ondřej Šmíd**. Hlavní loď rámuje věrné litinové modely okolních zbouraných synagog, které zničili nacisté i komunisté. Je symbolické, že v závěru cyklu jsme navštívili synagogu se zachovanou schránkou na Tóru a dokonce se svitky Tóry samotné. V Zimní modlitebně se i dnes konají bohoslužby pro židovské návštěvníky z celého světa. Čkyňská synagoga se stala místem setkávání, kulturní a vzdělávací aktivity v jejích četných prostorách jsou obdivuhodné. Společnost pro obnovu synagogy pomáhá i s péčí o židovský hřbitov. Achab Heidler pohmatem přeložil zvětralé okem už nečitelné hebrejské nápisy. Spolu s některými z nich zazní v pořadu také úryvky z Deníků Jiřího Ortena z obřadní síně židovského hřbitova v Českém Krumlově, básně Pavla Nozara napsané na zdech synagogy ve Čkyni a Smyčcový kvartet c moll op. 74 Davida Poppera.

Závěrečný 12. pořad **cyklu Synagogy Čech, Moravy a Slezska** vysílá Český rozhlas Vltava jako každoročně ke Dni památky obětí šoa a předcházení zločinů proti lidskosti. Premiéru bude mít tentokrát **ve středu 24. ledna 2018 od 20.00.**

Vladimíra Lukařová
ČRo Vltava - autorka cyklu